

Att färga med
Växtfärger

*Detta häfte finns att ladda ner
från vår hemsida*

Texten i detta dokument tillhör Korps – Ravencraft AB och får inte kopieras och spridas utan vårt medgivande. Den får däremot skrivas ut för eget bruk.

www.korps.se

Inledning

Detta är en liten handledning för färgning av våra växtfärger. Det är inte på något sätt ett facit utan snarare några vägar av många tillvägagångssätt. Växtfärgning är en spännande hobby med många möjligheter till experiment och vi föreskriver att man gärna söker sig vidare i den stora flora av växtfärgningslitteratur som finns tillgänglig på bibliotek och Internet för vidare fördjupning. Växtfärgning är också spännande på grund av det ibland blir olika resultat när samma recept används. Denna nyckfullhet ligger i växtfärgningens charm.

Mängden växtfärg i förhållande till det man ska färga är alltid relativt. Generellt ger mer växtfärg och längre färgbad mörkare färg. Våra recept är baserade på torkade växtfärger i pulverform vilket kan skilja sig markant ifrån färska växtdelar.

Betning

Betning görs för att färgmedlet skall fästa bättre samt för att få olika nyanser från olika färgmedel.

Lös upp ditt valda betmedel i vatten. Lägg i garnet och rör om ordentligt så att garnet blir genomblött. Värm upp vattnet till 90 grader och håll detta i en timme.

Viktigt att tänka på både vid betning och färgning

Låt garnet svalna långsamt, alternativt lägg över det direkt i en varm växtfärgningsgryta. Tänk på att det inte får vara mer än 40 graders skillnad på garnets temperatur mot badet det läggs ner i. Snabba temperaturskiftningar kan göra garnet skört. Lägg heller aldrig kallt garn i ett varmt färgbud av samma anledning.

Exempel på alternativ för betning

Betning med alun

20 g alun/100 g ull

Betning med alun och vinsten

20 g alun och 10 g vinsten/100 g ull

Vinsten ger lite skarpare färg i en del färgmedel.

Betning med alun och järnsulfat

20 g alun och 25 g järnsulfat/100 g ull

Järnsulfat gör att färgen blir mörkare och går mot grönt/brunt.

Texten i detta dokument tillhör Korps – Ravenscraft AB och får inte kopieras och spridas utan vårt medgivande. Den får däremot skrivas ut för eget bruk.

www.korps.se

Färgning

Observera att alla färgämnen kan färga både ull, händer, grytor, handfat och annat. Var noga med att använda utrustning du inte är rädd om, att täcka golv och bänkar samt att torka upp färgstänk på en gång.

Följande grundbeskrivning gäller för alla våra färgämnen utom Alkana, Lac och Indigo. Observera att undantag i temperaturer eller annat står under varje färgmedel.

Två varianter av färgning

1. Lös upp färgmedlet i vatten och låt detta koka i en timme. För att få så stark färg som möjligt låt badet efterdra tills det har svalnat. Lägg sedan i det betade garnet och höj temperaturen till angiven temperatur för valt färgmedel. Håll denna temperatur i en timme. För att få så stark färg som möjligt låt garnet ligga i tills badet har svalnat. Skölj sedan garnet i kallt eller ljummet vatten tills vattnet är klart.
2. För dig som har lite mer bråttom
Lös upp färgmedlet i vatten och låt koka i en timme. Låt svalna till angiven temperatur för det färgmedlet. Lägg i garnet som precis är betat och därför redan varmt. Håll den angivna temperaturen i en timme. Fiska upp garnet och lägg i en hink eller gryta som du inte är rädd om (den kan bli permanent färgad). Låt garnet svalna och skölj sedan i kallt eller ljummet vatten tills vattnet är klart.

Krapp (*Rubia cardifolia*)

Historia

Krapprotten har använts till färgning i över 5000 år, i Europa sedan 400-t f. Kr. En mycket viktig växtfärg under medeltiden på grund av dess egenskaper att färga rött.

Betning

Förbetning med Alun – djup rödorange

Förbetning med vinsten och alun – mer röd

Förbetning med kopparvitriol – mörk rödbrun

Förbetning med järnsulfat – mörk brun.

Bruksanvisning

Mängd färgmedel: 30 - 100% av ullens vikt.

Följ grundreceptet på färgning, se ovan.

Om du vill ha en så röd färg som möjligt, håll färgbadet under 70 grader när garnet ligger i.

Vid högre temperatur blir färgen mer åt orange.

Användningsområde

Krapp färgar det mesta såsom ull, silke, bomull, nylon och polyester.

Texten i detta dokument tillhör Korps – Ravencraft AB och får inte kopieras och spridas utan vårt medgivande. Den får däremot skrivas ut för eget bruk.

Granatäppleskal (*Punica granatum*)

Historia

Granatäpplen har förekommit som föda i medelhavsområdet sedan tusentals år. Frukten har också varit ett populärt inslag i konsten, särskilt under medeltiden och renässansen. Granatäppleskal som växtfärgningsämne finns omnämnt i 1500-talskällor men det är troligt att det färgats med tidigare då det även brukats som garvningsämne och som färg i medeltida manuskript.

Betning

Förbetning med alun – gul med brun ton
Förbetning med järnsulfat – mossgrön till grågrön
Förbetning med kopparvitriol - gyllengul

Bruksanvisning

Mängd färgmedel: 20 - 100% av ullens vikt.
Färgningstemperatur: 90 grader.
Följ grundreceptet på färgning.

Användningsområde

Färgar ull, bomull, silke och en del konstfibrer. Ljus- och vattenfast.

Palasträdets blommor (*Butea monosperma*)

Betning

Förbetning med alun – gul
Förbetning med järnsulfat – brungul

Bruksanvisning

Mängd färgmedel: 30 – 100% av ullens vikt.
Färgningstemperatur: 90 grader
Följ grundreceptet på färgning.

Texten i detta dokument tillhör Korps – Ravenscraft AB och får inte kopieras och spridas utan vårt medgivande. Den får däremot skrivas ut för eget bruk.

Gurkmeja (*Curcuma longa*)

Historia

Har i förutom matlagning använts i tusentals år inom växtfärgning i Indien. Enligt vissa källor förekommer den även i medeltida färgningsrecept.

Betning

Ej nödvändig, färgen blir stark men är inte särskilt solbeständig.

Betning med alun - skarp gul

Betning med alun och järnsulfat - gulbrun

Bruksanvisning

Mängd färgmedel: 30 – 100% av ullens vikt.

Färgningstemperatur: 90 grader

Följ grundreceptet på färgning.

Användningsområde

Fungerar bäst på ull, silke och bomull. Ej aluminiumkastrull.

Indisk rabarb (*Rheum Emodi*)

Historia

Rabarbersort som relativt nyligen har börjat användas som växtfärg i Indien där den också odlas.

Betning

Förbetning med alun – Djupare nyanser - gul

Förbetning med järnsulfat – Djupare och mörkare nyanser - olivgrön

Bruksanvisning

Mängd färgmedel: 30 – 100% av ullens vikt.

Färgningstemperatur: 90 grader

Följ grundreceptet på färgning.

Användningsområde

Fungerar bäst på silke men också bra på ull. Ger gula till olivgröna nyanser.

Texten i detta dokument tillhör Korps – Ravenscraft AB och får inte kopieras och spridas utan vårt medgivande. Den får däremot skrivas ut för eget bruk.

www.korps.se

Cutch/Acacia (*Acacia catechu*)

Historia

Destillerat koncentrat från *Acacia catechu*-trädet har åtminstone sen 1500-talet importerats till Europa för färgning av brun men användningen kan spåras i Afrika till 900-t f.Kr.

Betning

Förbetning med alun – varm brun

Förbetning med järnsulfat – mörkbrun

Förbetning med kopparsulfat - mellanbrun

Bruksanvisning

Mängd färgmedel: 20 – 100% av ullens vikt.

Färgningstemperatur: 90 grader

Följ grundreceptet på färgning.

Användningsområde

Cutch är en mycket ljus- och vattenfast färg som även kan användas vid infärgning av skinn. Fungerar både på växtfibrer såsom bomull och linne samt på silke och ylle. Användes även till att göra färg till bokillustrationer.

Tagetes (*Tagetes Erecta*)

Historia

Traditionell blomma till för dekoration, vissa arter även till föda och infärgning.

Betning

Förbetning med alun – gul/orange

Förbetning med kopparsulfat - Gulgrön

Förbetning med järnsulfat – mörkare gulbruna nyanser

Bruksanvisning

Mängd färgmedel: 40 – 100% av ullens vikt.

Färgningstemperatur: 90 grader

Följ grundreceptet på färgning.

Användningsområde

Färgar ull, bomull, silke och en del konstfibrer.

Texten i detta dokument tillhör Korps – Ravenscraft AB och får inte kopieras och spridas utan vårt medgivande. Den får däremot skrivas ut för eget bruk.

Alkanna (Alkanna tinctorial)

Historia

Omnämns som växtfärger i grekiska manuskript redan på 300-t.f. Kr och finns representerat i 3500-årigt arkeologiskt material från mellanöstern. Återfinns också i europeiska växtfärgningsböcker från tidigt 1500-tal. Denna blomma har också använts som medeltida medicinalväxt och till att färga smink, färg och mat.

Betning

Ingen betning – Grå/blå

Förbetning med Alun – lila/rosa

Förbetning med vinsten – grå/brun

Efterbetning kopparsulfat – brun/lila

Efterbetning järnsulfat – lila/svart

Bruksanvisning

Mängd färgmedel: 30 - 100% av ullens vikt.

Lös upp de pulveriserade växtdelarna i sprit (t ex T-sprit) i en glasburk, låt gärna ljuset i upp till en vecka. Håll sedan i ljummet vatten och rör om. Höj sedan temperaturen till 60 grader. Håll varmt i en timme. Lägg sedan i garnet och håll 60 grader i en timme. Använd mer färg i längre tid för mörkare nyanser.

Om färgen inte först löses ut i sprit så blir färgen grå istället för lila. För hög temperatur i badet dämpar också den lila färgen.

Användningsområde

Fungerar bäst på ull, silke och mindre bra på cellulosafibrer.

Lac, Sekret från Indisk Lacksköldlus (Kerria Lacca)

Historia

Den Indiska lacksköldlusen utsöndrar ett resinsekret innehållande ett rött färgämne. Resinsekretet kallas även Shellack och används till färgning och polering av trä. Ur resinsekretet utvinns det röda färgämnet. Lac har i Indien använts till färgning av ull och silke tidigt i historien. Än i dag används sekretet i resinform till försegling av brev hos Indiska posten.

Betning

Förbetning med Alun – rosa/röd

Bruksanvisning för Lac

Mängd färgmedel: 4 - 15% av ullens vikt.

Lös upp Lac i lite vatten.

För att få en djup vinröd färg håll även i lite citronsyra, ca 1-3% av ullens vikt. Detta för att sänka ph.

Tillsättning av ammoniak, ger högt ph vilket gör att färgen går mer åt rosa.

Texten i detta dokument tillhör Korps – Ravenraft AB och får inte kopieras och spridas utan vårt medgivande. Den får däremot skrivas ut för eget bruk.

Efter att en pasta tillretts med lite färgämne, låt gärna stå i ett dygn. Lös sedan upp i vatten. Lägg i ullen och värm till 80 grader. Håll detta i en timme. Låt stå över natt och kallna. Skölj sedan ullen.

Användningsområde

Fungerar bäst på ull och silke men färgar även linne.

Koschenill-extrakt (Dactylopius coccus)

Historia

Framställs genom att honor av Koschenillsköldlusen torkas krossas. Från dessa krossade löss utvinns sedan färgämnet. Kochenill som färgämne användes redan av indianerna för 2000 år sedan och fanns som färgmedel här i Europa på medeltiden. Detta färgmedel var väldigt dyrt eftersom det måste importeras långväga ifrån. Koschenillusen lever som parasit på kaktusar i varmare klimat.

Betning

Förbetning med Alun och vinsten – rosa/röd

Bruksanvisning för Koschenill

Mängd färgmedel: 4 - 15% av ullens vikt.

Lös upp koschenill-extrakt i lite vatten.

Efter att en pasta tillretts med lite färgämne, låt gärna stå i ett dygn. Lös sedan upp i vatten.

Lägg i ullen och värm till 90 grader. Håll detta i en timme. Låt stå över natt och kallna. Skölj sedan ullen.

Användningsområde

Fungerar bäst på ull och silke men färgar även linne bra.

Indigo (Indigofera tinctoria)

Historia

Indigo är ett färgämne som utvinns ur växten Indigofera tinctoria som odlats i tusentals år i Indien. Under medeltiden utvanns indigo ur växten vejde vid sidan av viss import av indigo från Indien. Den ökade handeln med Indien utkonkurrerade snart Europas egen indigoproduktion då mångdubbelt mycket indigo kunde utvinnas den indiska Indigofera tinctoria. En del länder, såsom England försökte förgäves förbjuda den indiska indigon till fördel för den inhemska produktionen av vejde. Indigo räknas som ett av de mest exklusiva färgämnena under medeltiden och blev också en symbol för färgarskråna. Indigo är mycket koncentrerat och ger alla sorts blå nyanser. Indigo används även ofta för överfärgning av garn redan färgat med annat färgmedel. Tex ger överfärgning med indigo på gult färgat garn gröna nyanser.

Texten i detta dokument tillhör Korps – Ravencraft AB och får inte kopieras och spridas utan vårt medgivande. Den får däremot skrivas ut för eget bruk.

Betning

Ej nödvändig.

Bruksanvisning för indigopulver

Att färga med indigo skiljer sig från vanlig växtfärgning då indigo är en så kallad kypfärg. Med kypfärg menas att färgen inte löser sig i vatten utan måste lösas upp med hjälp av natriumhydrosulfit. Traditionellt har urin använts till denna process men idag används färdiga kemikalier. Det finns många tillvägagångssätt men det som återges nedan är hämtat ifrån Hilka Råberghs bok *Färga garn och tyg*. Detta recept är för att färga med pulver, inte kristallindigo.

Färgningen är uppdelad i två moment, stamkyp och färgbåd. Stamkypet görs för att utvinna färgen i indigon och utgör själva grunden för färgbadet.

Stamkyp

5 g indigo
100 ml vatten 50°C
10 ml natronlut (t ex kaustiksoda) 25%
5 g natriumhydrosulfit

Blanda indigo med lite vatten i en glasburk och håll över 100 ml 50°C varmt vatten. Rör om noga. Tillsätt därefter natronlut och natriumhydrosulfit. Rör försiktigt för att inte syre ska komma ner i kypen då det förstör färgen. Sätt lock på burken och placera den i ett 50-gradigt vattenbad. Se till att temperaturen i vattenbadet håller sig vid 50°C i 20-30 min. När detta är gjort borde kypen ha en gulgrön färg och är färdigt för färgning. Denna stamkyp kan sparas i en fylld burk med tätslutande lock och man kan använda olika mycket beroende på hur stark färg man önskar. Det är dock rekommenderbart att använda måttligt med färg, hellre doppa flera gånger.

Recept på ett mörkblått färgbåd

Du bör använda rostfri gryta eller plasthink, ej aluminium.

8 liter vatten 50 C
35 ml ammoniak
15 g hydrosulfit
40 ml indigo stamkyp

Tillsätt ammoniak till vattnet och strö i hydrosulfit. Håll försiktigt i stamkypen och rör varsamt för att undvika syre i färgbadet. Färgen på badet ska vara gulgrönt och genomskinligt. Nu kan man lägga ner garnet eller tyget som ska vara vått. Färga i 5-10 min med försiktig omrörning. För att undvika syretillförsel ska det som färgas vara under ytan. Lyft sedan försiktigt upp garnet/tyget och undvik att färglösning rinner tillbaka i färgbadet. Garnet eller tyget bör nu vara ljusgrönt men övergår till blått när det kommer i kontakt med luft. Upprepa för starkare färg eller skölj garnet noga. För högre gnidhårdighet kan det ligga i ett bad med ättiksyrat vatten.

Texten i detta dokument tillhör Korps – Ravencraft AB och får inte kopieras och spridas utan vårt medgivande. Den får däremot skrivas ut för eget bruk.

Det går att överfärga indigo med andra växtfärger för att få fram starka nyanser av exempelvis lila, grön, röd och svart. Vi rekommenderar att införskaffa lämplig litteratur för detta.

Bra att tänka på är att hellre doppa tyget flera gånger för mörkare färg än att tillsätta mer indigo. Detta gör också att färgen blir mer jämn.

Användningsområde

Indigo är ett mycket dygt färgämne som fäster på de flesta textilfibrer. Den är ljus- och vattenfast.

Om du har frågor, förslag på växtfärger du skulle vilja se i vårt sortiment eller andra synpunkter kontakta gärna oss.

Texten i detta dokument tillhör Korps – Ravencraft AB och får inte kopieras och spridas utan vårt medgivande. Den får däremot skrivas ut för eget bruk.

www.korps.se